

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ ДРАМАТИЗАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ

У статті розглядається метод драматизації як сукупність прийомів взаємодії викладача і студентів у драматичних та рольових іграх, імпрровізаціях, симуляціях і театральних проектах, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності. Виокремлено й охарактеризовано прийоми драматизації з точки зору доцільності їх використання на заняттях з іноземної мови у педагогічному вищому навчальному закладі, виявлено переваги цих прийомів, визначено послідовність прийомів драматизації у циклі занять.

Ключові слова: драматизація, метод і прийом драматизації, драматична гра, рольова гра, імпрровізація, симуляція, театральний проект.

Нагальна потреба змін у вищій освіті України, вимога гуманізації та гуманітаризації навчального процесу спонукає викладачів до пошуку нових методів і прийомів навчання. Суспільство з особливою увагою стежить за виконанням вищими навчальними закладами своїх зобов'язань підготувати фахівців, які можуть вільно спілкуватися іноземними мовами у побутових і професійних ситуаціях. Тому проблема застосування ефективних методів і прийомів навчання іноземних мов була і залишається актуальною. Дослідженню зазначеної проблеми присвячені праці А. В. Конишевої, Н. Ф. Коряковцевої, М. В. Ляховицького, Т. І. Олійник, Ю. І. Пассова та ін.

Серед описаних у науковій літературі методів навчання чільне місце посідає драматизація. Особливості навчання іноземних мов через застосування драматизації розглядали Дж. П. Ладус (G. P. Ladousse), М. Л. Шеве (M. L. Schewe), Е. Целікас (E. Tselikas), Ш. Уеселз (Ch. Wessels), які вважають драматизацію перспективним засобом для вдосконалення процесу оволодіння іноземною мовою і визначають її як метод і технологію навчання. Наукові розвідки початку ХХІ століття розглядають драматизацію як засіб формування комунікативної культури майбутніх учителів (З. А. Побежимова, 2007), метод розвитку комунікативних здібностей (В. В. Самарич, 2000), (М'ясникова, 2009).

Незважаючи на значну кількість наукових праць, проблема застосування драматизації у навчанні іноземної мови потребує подальшого дослідження.

Метою цієї статті є виявлення оптимальної послідовності застосування прийомів драматизації у навчанні іноземної мови. Із поставленої мети випливають такі завдання: 1) охарактеризувати основні прийоми драматизації з точки зору доцільності їх використання на заняттях з іноземної мови у вищому навчальному закладі; 2) виявити переваги застосування цих прийомів; 3) визначити послідовність застосування прийомів драматизації у циклі занять.

Ми вважаємо драматизацію ефективним засобом формування іншомовних навичок і вмій та визначаємо її як сукупність прийомів взаємодії викладача та студентів у драматичних і рольових іграх, імпрровізаціях, симуляціях та театральних проектах, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності.

Прийоми в рамках методу драматизації по-різному визначаються дослідниками. Так, К. Брамфіт (C. Brumfit, 1990) серед ефективних прийомів усномовленневої групової роботи виокремлює пантоміму, рольову драматичну гру та імпрровізацію [8, с. 81], Дж. Скрівенер (J. Scrivener, 1994) описує шість форм драматизації (рольову гру, симуляцію, драматичні ігри, керовану імпрровізацію, театралізацію та імпрровізовану виставу за власним сценарієм) [13, с. 69]. М. Флемінг (M. Fleming, 2000) відносить до основних прийомів драматизації типові вправи / ігри для розминки, імпрровізовані рольові ігри, рольові ігри за задалегідь написаним сценарієм і симуляції [9].

Вивчення відповідної літератури, досвід роботи у ВНЗ та бесіди з викладачами дозволили нам виокремити п'ять найпоширеніших прийомів драматизації: драматичні ігри, рольові ігри, імпрровізації, симуляції, театральні проекти.

З метою більш точного розуміння сутності драматизації перейдемо до розгляду її прийомів з урахуванням проаналізованих нами досліджень із театральної педагогіки та методики навчання іноземних мов і культур.

Драматична гра базується на дії, розвиває уяву, сприяє засвоєнню нових мовних структур і дозволяє виявляти емоції лінгвістичними та паралінгвістичними засобами. Драматичні ігри, як правило, є короткими, можуть проводитися на будь-якому етапі заняття, хоча найчастіше застосовуються

викладачами як розминка на початку. Такі ігри є важливим засобом організації групової роботи. Вони можуть і повинні застосовуватися для підготовки студентів до участі у більш складних прийомах драматизації, таких як: рольова гра, імпровізація, симуляція та театральний проект.

Рольова гра допомагає студентам-учасникам уявити себе і діяти у нових обставинах, а також відчувати і зрозуміти поведінку, думки та емоції іншої людини, яку вони гратимуть. Рольові ігри-драматизації мають важливу особливість, на яку вказують дослідники [10; 11; 12; 14 та ін.]. На відміну від рольових ігор, учасники яких виконують узагальнені, стандартизовані соціальні ролі (пасажир, поліцейський, пілот і т. д.), які не мають особистісних характеристик і відтворюють стандартні ситуації повсякденного життя, рольові ігри-драматизації передбачають наявність персонажів, наділених усіма особистісними характеристиками (стать, вік, соціальний і сімейний статус), певної їх кількості і проблемної / конфліктної ситуації, у якій діють учасники гри [1, с. 5].

Імпровізація (від лат. *improvisus* – непередбачуваний, неочікуваний) – гра без планування чи підготовки. Метою імпровізації є повна спонтанність. У студентів немає часу на підготовку, вони знайомляться із своїми ролями та ситуаціями безпосередньо перед початком роботи. Викладачеві потрібно приготувати лише список ситуацій для імпровізації. У методичній літературі знаходимо також термін "керована (guided) імпровізація". Цьому виду імпровізації передують попередня підготовча робота, яку проводить викладач. Імпровізація є необхідною, тому що у реальному спілкуванні його учасники повинні вміти імпровізувати і бути готовими до цього в будь-який момент. В умовах навчання студент має бути повністю залучений у те, що відбувається на занятті, уявляти, що він має повідомити у навчальній ситуації і як відреагувати на повідомлення інших. Реальність навчальної комунікативної ситуації для імпровізації стимулює її учасників до використання уяви та активної участі у спілкуванні. Застосування цієї форми драматизації для навчання іноземної мови у ВНЗ дозволяє формувати впевненість у собі, долати комунікативний бар'єр у спілкуванні з носіями мови.

Симуляція – драматизація, в основі якої лежить подія, учасники якої мають функціональні ролі, обов'язки та достатньо обізнані з проблемою, щоб виконувати ці обов'язки. Втілення повномасштабної симуляції у навчальний процес потребує цілого циклу занять. Кінцевою метою може бути відтворення, скажімо, світу компанії, телевізійної студії, редакції газети чи урядової структури. Зазвичай, викладачі відмовляються від застосування цього прийому драматизації на заняттях з іноземної мови через брак часу, але погоджуються з тим, що симуляції є ефективними передусім у розвитку вмінь говоріння.

Театральний проект охоплює процес підготовки до постановки та відтворення на сцені для глядачів літературної або створеної самими студентами вистави. Метою такого проекту є і процес підготовки, і результат – сама вистава. Цю форму драматизації дослідники визначають також як театралізацію [2; 5]. Ми вважаємо термін "театральний проект" більш вдалим, бо він включає у себе обидва компоненти, визначені нами вище – підготовку до вистави і її сценічне втілення.

Не відкидаючи загалом положення про те, що театральна педагогіка стала джерелом прийомів драматизації, у цьому дослідженні ми спираємося на загальноприйняте у методиці навчання іноземних мов і культур визначення М. В. Ляховицьким прийому навчання як елементарного методичного вчинку (дії), спрямованого на виконання конкретного завдання на певному етапі заняття [3, с. 137].

Визначення послідовності застосування прийомів драматизації у межах одного заняття чи циклу занять є важливим з огляду на те, що, крім практичної цінності для викладачів, які застосовують ці прийоми у своїй роботі, визначений порядок прийомів навчання надає методу драматизації ознак технології навчання. За визначенням лінгводидактичного енциклопедичного словника А. М. Щукіна, технологія навчання – спеціально відібрані і розташовані у певному порядку прийоми навчання, якими користується вчитель у своїй роботі [6, с. 345]. Серед визначених у методиці навчання іноземних мов і культур технологій комунікативно-ігрові та драматико-педагогічні види технологій дослідники об'єднують у один тип – ігрові технології формування іншомовної комунікативної компетентності [4, с. 14], що свідчить про те, що драматизація як метод навчання, що характеризується послідовністю прийомів навчання, має свою технологію.

Далі розглянемо детальніше саму послідовність застосування прийомів драматизації у циклі занять одного модуля, до якого входять п'ятнадцять практичних занять. Із них десять занять відведено на тренування у спілкуванні, три заняття – на практику у спілкуванні, на одному (передостанньому) занятті проводиться модульний контроль, а останнє заняття є підсумковим. Особливий акцент на всіх заняттях ставиться на формуванні вмінь говоріння з паралельним розвитком навичок і вмінь в інших видах мовленнєвої діяльності.

На першому практичному занятті викладач коротко обговорює організаційні питання: місце і роль вправ та завдань із застосуванням драматизації на занятті, описує основні прийоми драматизації, повідомляє критерії оцінювання мовленнєвих умінь, оголошує про початок роботи студентів над театральним проектом. Студенти виконують вправи та завдання для формування вмінь комунікативної взаємодії. З цією метою проводяться драматичні ігри, читання та інсценізація тексту, рольова гра.

На другому занятті студенти працюють над удосконаленням фонетичних, лексичних і граматичних навичок у драматичних та рольових іграх. Викладач знайомить студентів з окремими театральними термінами, форматом драматичного твору, особливостями написання драматичного тексту

для подальшого створення ними власних театральних проєктів, а студенти працюють індивідуально над продовженням запропонованого тексту.

На третьому занятті студенти поглиблюють знання про невербальні засоби спілкування та тренуються у паралельному вживанні вербальних і невербальних засобів у драматичних іграх, побудованих на використанні міміки і жестів.

На четвертому занятті виконуються вправи та завдання, спрямовані на оволодіння типовими комунікативними функціями. З цією метою застосовуються такі прийоми, як драматична гра і рольова гра.

На п'ятому занятті здійснюється формування вмінь з'єднувати фрази у діалогічні та монологічні єдності із застосуванням рольових ігор та імпровізацій.

На шостому-дев'ятому заняттях виконуються вправи та завдання для оволодіння вміннями створювати мінімонологи та мінідіалоги різних типів. Викладач аналізує створені студентами сценарії, студенти обирають варіант для театрального проєкту, розподіляють ролі, проводять першу репетицію проєктної вистави.

На десятому занятті студенти вдосконалюють уміння створювати різні функціональні типи монологів і діалогів, виконують вправи та завдання для оволодіння вміннями об'єднувати різні функціональні типи монологів та діалогів в усному висловлюванні в залежності від ситуації спілкування та використовувати адекватні ситуації невербальні засоби. Також проводиться робота над театральним проєктом. Використовуються в основному такі прийоми драматизації, як рольова гра та імпровізація.

На одинадцятому-тринадцятому заняттях проводиться симуляція, що забезпечує студентам практику у спілкуванні. Зокрема, студенти оволодівають уміннями об'єднувати різні функціональні типи монологів і діалогів в усному висловлюванні.

Чотирнадцяте заняття – модульна контрольна робота, яка включає перевірку результатів оволодіння мовленнєвими вміннями говоріння протягом навчального модуля через рольову гру. Драматизація як один з типів тестових завдань для перевірки рівня сформованості мовленнєвої компетенції у говорінні, описаних у методичній літературі, може використовуватися викладачем під час тестування, причому попереднє навчання із застосуванням драматизації допоможе позбутися недоліків цього прийому тестування, на які вказують методисти, а саме: наявність певної акторської майстерності, обмежена свобода тестованого у висловленні своїх почуттів або точки зору і, як наслідок, відчуття дискомфорту [7, с. 57].

П'ятнадцяте заняття відводиться для презентації студентами театральних проєктів, обговорення та заповнення спеціальної анкети стосовно проєкту. Самостійна робота студентів передбачає заповнення бланків опитування щодо ефективності прийомів драматизації у навчанні іноземної мови.

Отже, у цій статті ми розглянули основні прийоми драматизації з точки зору доцільності їх використання на заняттях з іноземної мови у вищому навчальному закладі і виявили переваги застосування цих прийомів. Також, на основі аналізу наукових розвідок з проблеми дослідження і практичного досвіду, нами визначено послідовність застосування прийомів драматизації у циклі занять, що передбачає велику кількість драматичних ігор різних видів та рольових ігор на заняттях, присвячених тренуванню у спілкуванні, перехід до імпровізацій і симуляцій на заняттях, метою яких є практика у спілкуванні, використання прийому рольової гри для контролю рівня сформованості вмінь говоріння на спеціально відведеному для цього занятті та реалізацію театрального проєкту на підсумковому занятті циклу.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні ефективності прийомів драматизації на заняттях з інших дисциплін професійної підготовки у педагогічному ВНЗ.

Використані джерела

1. Елухина Н. В. Устное общение на уроке, средства и приемы его организации / Н. В. Елухина // Иностранные языки в школе. – 1995. – № 4. – С. 3–6.
2. Иванова Н. В. Методика драматизации сказки как средство развития коммуникативности младших школьников при обучении иностранному языку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теория и методика обучения: иностранные языки" / Н. В. Иванова. – М., 2007. – 23 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майер, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші. – К. : Ленвіт, 2015. – 444 с.
5. Фастовец Р. В. Игры по правилам: социальные технологии в практике обучения иностранным языкам / Р. В. Фастовец // Непрерывное обучение иностранным языкам: методология, теория, практика : материалы между. науч.- практ. конференции. – Минск : МГЛУ, 2002. Ч. 1. – С. 235–239.

6. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь более 2000 единиц. – М. : Астрель : АСТ : Хранитель, 2007 – 746 с.
7. Українська О. О. Методика тестування рівня сформованості мовленнєвої компетенції майбутніх викладачів у говорінні французькою мовою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. О. Українська. – К., 2009. – 300 с.
8. Brumfit C. Communicative methodology in language teaching. The Roles of Fluency and Accuracy / Christopher Brumfit. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – 166 p.
9. Fleming M. The art of drama teaching / Michael Fleming. – London : David Fulton Publishers, 1997. – 188 p.
10. Ladousse J. P. Role play / Gillian Porter Ladousse. – Oxford : Oxford University Press, 1995. – 97 p.
11. Maley A. Drama techniques: a resource book of communication activities for language teachers. Third edition / Alan Maley, Alan Duff. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – 246 p.
12. Phillips S. Drama with Children / Sara Phillips. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 151 p.
13. Scrivener J. Learning Teaching. A Guidebook for English Language Teachers / Jim Scrivener. – Heinemann, 1994. – 218 p.
14. Wessels Ch. Drama / Charlyn Wessels. – Oxford : Oxford University Press, 1995. – 137 p.

Дацків О. П.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИЕМОВ ДРАМАТИЗАЦИИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ВУЗЕ

В статье рассматривается метод драматизации как совокупность приемов взаимодействия преподавателя и студентов в драматических и ролевых играх, импровизациях, симуляциях и театральных проектах, направленных на формирование иноязычной коммуникативной компетентности. Выделены и охарактеризованы приемы драматизации с точки зрения уместности их использования на занятиях по иностранному языку в педагогическом университете, выявлены преимущества этих приемов, определена их последовательность в цикле занятий.

Ключевые слова: драматизация метод драматизации, прием драматизации, драматическая игра, ролевая игра, импровизация, симуляция, театральный проект.

Datskiy O. P.

USING DRAMA TECHNIQUES IN THE EFL CLASSROOM AT PEDAGOGICAL UNIVERSITY

The paper deals with using drama techniques in the EFL classroom at pedagogical university. Its main objective is to determine the optimal sequence of using dramatization techniques in teaching a foreign language. The following tasks have been set: to describe the main dramatization techniques in terms of their applicability in the EFL classroom at pedagogical university; to determine the benefits of using these techniques and their sequence in the cycle of classes.

Dramatization has been defined as an effective means of forming the students' foreign language skills and as a complex of student teacher interactive techniques such as drama games, role plays, improvisations, simulations, theatre projects aimed at formation of the students' communicative competence.

According to research analysis and teaching five major dramatization techniques have been determined and briefly described: a drama game, a role play, an improvisation, a simulation, a theatre project.

The sequence of dramatization techniques in the cycle of fifteen EFL classes comprising one study module has been elaborated. Ten classes of the cycle have been allocated for communication training, three classes have been reserved for communication practice, one class has been used for assessment of foreign language skills and one class has been a summary class in the cycle.

The content of each class in the cycle has been described and the optimal sequence of dramatization techniques has been determined.

Drama games and role plays have been used extensively during classes one through four, improvisations have been added in classes five through ten. An extensive simulation has been implemented during classes eleven through thirteen. Students have written a module test and participated in a role play designed to assess their speaking skills during class fourteen. The last class of the cycle summarized the previous use of dramatization techniques as a theatre project has been presented and feedback and reflection has taken place.

Key words: dramatization, dramatization method, dramatization technique, drama game, role play, improvisation, simulation, theatre project.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2016